

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

IV. Απολογισμός ενός χρόνου Πολιτικής Σταθεροποίησης

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

Ιανουάριος 1987

Ομιλία του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Κ. Σημίτη, κατά τη συζήτηση του Προϋπολογισμού στη Βουλή - 19.12.1986.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Προϋπολογισμός του 1987 έχει ιδιαίτερη σημασία για δύο λόγους: πρώτο, γιατί προβλέπει την εφαρμογή στη χώρα μας του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) και, δεύτερο, γιατί καθορίζει δημοσιονομική πολιτική σύμφωνη με το σταθεροποιητικό πρόγραμμα. Ως προς τον Φ.Π.Α., το θέμα έχει αναλυθεί επαρκώς. Θα ήθελα μόνο να τονίσω, ότι η εφαρμογή του φορολογικού αυτού συστήματος είναι μία θεσμική, αλλά και διαρθρωτική αναγκαιότητα. Παρά την κάποια αναπόφευκτη διαταραχή που θα επιφέρει στην αγορά, αναμένεται ότι θα προσδώσει διαφάνεια στη φορολόγηση των συναλλαγών, θα συμβάλει στην περιστολή της φοροδιαφυγής, και επομένως θα είναι εξυγιαντικός για την οικονομία· η εμπειρία των χωρών στις οποίες έχει εφαρμοστεί, το επιβεβαιώνει.

Η δημοσιονομική πολιτική που καθορίζει ο Προϋπολογισμός του 1987 εντάσσεται στα πλαίσια της γενικότερης οικονομικής πολιτικής, που με αποφασιστικότητα εφαρμόζει η Κυβέρνηση από τον Οκτώβριο του 1985. Η πρώτη φάση της οικονομικής αυτής πολιτικής συνίσταται στην προσπάθεια για σταθεροποίηση της οικονομίας, μέσω ενός διетούς προγράμματος που επιδιώκει την πτώση του πληθωρισμού και τη μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου και εξωτερικού τομέα.

Η φάση αυτή δεν είναι αυτοσκοπός. Είναι ένα αναπόφευκτο αναγκαίο στάδιο που, σε συνδυασμό με μία σειρά από άλλες διαρθρωτικές βελτιώσεις της οικονομίας (όπως του χρηματοπιστωτικού συστήματος, της βιομηχανικής υποδομής, των δημόσιων επιχειρήσεων), δημιουργεί τις προϋποθέσεις για σταθερή μη-πληθωριστική οικονομική εξέλιξη. Ανοίγει το δρόμο για τη διαμόρφωση και υλοποίηση μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής για ανάπτυξη, χωρίς τις έντονες στρεβλώσεις και αδυναμίες από τις οποίες συνοδεύτηκε η μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Μία ανάπτυξη που θα μπορεί να αντιστέκεται στις κρίσεις, είτε αυτές είναι πετρελαϊκές είτε νομισματικές είτε άλλες, που κατά καιρούς εμφανίζονται στη διεθνή οικονομία.

Η πορεία προς μία τέτοια ανάπτυξη περνά αναγκαία από τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Δεν είναι δυνατό να υπάρξει, όπως διάφοροι υποστηρίζουν, ανάπτυξη, χωρίς σταθεροποίηση.

Για να υπάρξει υγιής ανάπτυξη, πρέπει:

(α) Να στραφούν πόροι από την κατανάλωση στην επένδυση

(β) Να αλλάξει ο συσχετισμός εγχώριας ζήτησης για εισαγωγές και εξωτερικής ζήτησης, υπέρ της εξωτερικής ζήτησης και

(γ) Να πραγματοποιηθεί μία σειρά από διαρθρωτικές βελτιώσεις.

Τα παραπάνω προϋποθέτουν μείωση του πληθωρισμού και των ελλειμμάτων του δημόσιου και εξωτερικού τομέα. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος για υγιή ανάπτυξη. Γι' αυτό, παρ' όλους τους ισχυρισμούς ότι η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης είναι λανθασμένη, η αντιπολίτευση δεν μπόρεσε να προβάλει πειστική εναλλακτική λύση.

Οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες πήραν σταθεροποιητικά μέτρα αμέσως μετά τη δεύτερη κρίση πετρελαίου (1979-1980). Στην Ελλάδα τέτοια άμεση προσαρμογή δεν έγινε. Αντίθετα, στην περίοδο 1980-1981 οξύνθηκαν τα προβλήματα που δημιούργησε η κρίση, λόγω αντιφατικής οικονομικής πολιτικής και λόγω των σωρευμένων διαρθρωτικών αδυναμιών.

I. Η ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ κληρονόμησε το 1981 οικονομικά προβλήματα και κοινωνικές ανισότητες που είχαν δημιουργηθεί επί σειρά δεκαετιών. Την πρώτη τετραετία επιλέξαμε ως στόχο την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Η απαιτούμενη προσαρμογή της οικονομίας, αποτελεί στόχο μας τη δεύτερη τετραετία. Και τούτο, γιατί άλλη πολιτική θα οδηγούσε σε υπερχρέωση της χώρας. Η πορεία που ακολούθησε η οικονομία το 1984 και 1985 δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να συνεχιστεί. Ελλείμματα της τάξης του 2,4 και 3,3 δισ. δολάρια το 1984 και 1985, αντίστοιχα, σημαίνουν δυσβάστακτη αύξηση του εξωτερικού χρέους και οδηγούν σε πολιτική εξάρτηση. Ούτε ήταν δυνατό να διατηρηθεί ο πληθωρισμός στο επίπεδο του 20%, όπως διαμορφώθηκε αμέσως μετά το 1979, γιατί οι ανταγωνίστριες χώρες μειώνουν συνεχώς τον πληθωρισμό τους. Συνέχιση των υψηλών ρυθμών πληθωρισμού θα σήμαινε απώλεια εξωτερικών μας αγορών και φαύλο κύκλο υποτίμησης-πληθωρισμού-υποτίμησης για διατήρηση της ανταγωνιστικότητας.

Τα μέτρα του σταθεροποιητικού προγράμματος είναι μέτρα αναγκαία και αναπόφευκτα, σύμφωνα με τη λογική της οικονομίας. Είναι μέτρα συντηρητικά; Αναμφίβολα μια συντηρητική κυβέρνηση θα έπαιρνε, εφόσον επιδίωκε τη σταθεροποίηση της οικονομίας, μέτρα προς την ίδια κατεύθυνση. Όπως αναμφίβολα και μια προοδευτική κυβέρνηση δεν θα είχε πολλές άλλες επιλογές. Η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση τον Ιούνιο του 1986 αποφάσισε, για να αντιμετωπίσει ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού 80% και εξωτερικό χρέος που ξεπερνά τα 18 δισ. δολάρια, μεταξύ άλλων να ελέγξει την αύξηση των μισθών και να υποτιμήσει το δηνάριο. Την ίδια πορεία ακολούθησαν και η σοσιαλιστική κυβέρνηση της Γαλλίας και η κυβέρνηση της Ουγγαρίας, όταν είχαν να αντιμετωπίσουν παρόμοια προβλήματα.

Κριτήριο για το χαρακτηρισμό μιας πολιτικής δεν είναι το τεχνικό μέσο που χρησιμοποιείται. Είναι οι μακροπρόθεσμοι στόχοι, όπως είναι η στρατηγική που ακολουθούμε. Στόχος μας είναι να βελτιώσουμε τη θέση των εργαζομένων. Ότι αυτό αποτελεί στόχο μας, το αποδείξαμε την πρώτη τετραετία. Στρατηγική μας είναι να επιλέξουμε τα μέσα εκείνα που παρά τις αρνητικές συγκυρίες επιτρέπουν να προωθήσουμε την κοινωνική δικαιοσύνη, την αύξηση των κοινωνικών υπηρεσιών, τη βελτίωση της δημοκρατικής λειτουργίας της πολιτείας. Η πολιτική μας και ο λόγος μας διαφέρουν από το συντηρητικό λόγο, γιατί εμείς έχουμε διαφορετικούς στόχους, διαφορετικές επιδιώξεις, στηριζόμαστε σε διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και χρησιμοποιούμε διαφορετικά πολιτικά μέσα.

Η σταθεροποίηση δεν είναι για μας ένα απλό εργαλείο συγκυριακής πολιτικής, που αποβλέπει στο να υπερνικηθούν οι οικονομικές δυσκολίες του σήμερα· ένα μέσο που θα επιτρέψει την απρόσκοπτη αποκατάσταση της λειτουργίας των οικονομικών και κοινωνικών μηχανισμών που οδήγησαν τη χώρα σε αδιέξοδο. Για μας η σταθεροποίηση είναι το μέσο για να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις της αλλαγής ενός συστήματος και μιας πορείας που οδήγησε σε μια βαθιά διαρθρωτική κρίση. Γιατί το σύστημα χαρακτηριζόταν από τη σπατάλη πόρων, την έξαρση συντεχνιακών απαιτήσεων, την πιο ξέφρενη εκμετάλλευση οικονομικής εξουσίας, καθώς και την πιο αλόγιστη ενθάρρυνση της κατανάλωσης.

Η σταθεροποίηση μπορεί να πραγματοποιηθεί –ανάλογα με το περιεχόμενο που της δίνουμε και τις δυνάμεις που την κατευθύνουν– είτε ως παράγοντας ενίσχυσης των ανισοτήτων της κοινωνίας, πολιτικής οπισθοδρόμησης, διαιώνισης της άνισης κατανομής εξουσίας είτε σε τρόπο ώστε να προωθεί την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική μεταβολή, την επέκταση της οικονομικής και κοινωνικής δημοκρατίας. Με μια λέξη: **η σταθεροποίηση μπορεί να γίνει ένας αποτελεσματικός παράγοντας για να διαμορφώσουμε μια κοινωνία πιο δίκαιη**. Αυτός είναι και ο στόχος της Κυβέρνησης.

Μερικοί, και στην αίθουσα αυτή, προβάλλουν το επιχείρημα, ότι θα έπρεπε να ξεπεράσουμε την κρίση με επέ-

κταση της ζήτησης και χαρακτηρίζουν την πολιτική τους ως αναπτυξιακή πολιτική. Η πολιτική της ανάκαμψης μέσω της επέκτασης της εγχώριας ζήτησης σε μικρές ανοιχτές οικονομίες, όπως η ελληνική, που βρίσκονται σε κατάσταση ανισορροπίας, προσκρούει στα εμπόδια που θέτουν το εξωτερικό ισοζύγιο και ο πληθωρισμός.

Το δίδαγμα από τα διάφορα παραδείγματα στη δεκαετία που πέρασε είναι νομίζω ξεκάθαρο: ότι κάθε πολιτική για τη στήριξη της ανάκαμψης με αναθέρμανση της εσωτερικής ζήτησης είναι, κάτω από τις σημερινές συνθήκες, καταδικασμένη σε αποτυχία.

Μια σειρά από μικρές χώρες της Ε.Ο.Κ., όπως το Βέλγιο, η Δανία, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και φυσικά η Ελλάδα, προκειμένου να αποφύγουν την ύφεση, όλες ακολούθησαν μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση το δρόμο της στήριξης της εγχώριας ζήτησης με επεκτατική δημοσιονομική πολιτική και με μέτρα αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης, που οδήγησαν στην αύξηση των εσωτερικών και εξωτερικών ελλειμμάτων και στη διατήρηση υψηλών ρυθμών πληθωρισμού. Αργότερα όλες αυτές οι χώρες (και εμείς σήμερα) υποχρεώθηκαν να καταβάλουν για την πολιτική αυτή ιδιαίτερα βαρύ τίμημα, κάτω από το βάρος των ελλειμμάτων και την πίεση του πληθωρισμού: υποχρεώθηκαν να μειώσουν την εσωτερική ζήτηση, και φυσικά και την ιδιωτική κατανάλωση, για να ξαναβρούν τα επίπεδα ισορροπίας. Ακόμα και μια μεγάλη χώρα όπως η Γαλλία, αφού έλαβε μέτρα για την τόνωση της καταναλωτικής ζήτησης το 1981-82, που της επέτρεψαν να αυξήσει το ρυθμό ανόδου της οικονομίας από 0,5% το 1981 σε 1,8% το 1982, αναγκάστηκε να λάβει περιοριστικά μέτρα που έριξαν το ρυθμό ανάπτυξης.

Ειδικότερα στην Ελλάδα, αντί να ακολουθηθεί μια πολιτική μείωσης του πληθωρισμού και διόρθωσης των ανισορροπιών που δημιουργήθηκαν στην οικονομία, ώστε ν' αρχίσει ένας «δημιουργικός κύκλος» ενίσχυσης των επενδύσεων και της ανάπτυξης, δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης και βελτίωσης του εξωτερικού ισοζυγίου, υιοθετήθηκε μια «συμπεριφορά φυγής» από την πραγματικότητα. Δόθηκε προτεραιότητα στην κατανάλωση αντί στην επένδυση.

Συνολικά, από το 1973 έως το 1985, η συμμετοχή της κατανάλωσης (ιδιωτικής και δημόσιας) στο Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες περίπου. Αυτό απεικονίζει καλύτερα από οτιδήποτε άλλο την επιλογή που έγινε να θυσιάστούν οι μεσοπρόθεσμες απαιτήσεις της σταθεροποίησης και της ανάπτυξης για το παρόν.

Ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί ότι οι πόροι που διανέμονται με τη μορφή εισοδημάτων δεν μπορούν, χωρίς να δημιουργηθούν προβλήματα, να αυξάνονται σταθερά, ταχύτερα από ό,τι το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. Και όμως, αυτό συνέβαινε στην Ελλάδα εδώ και περισσότερο από δέκα χρόνια. Μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση και την ύφεση που επακολούθησε, οι κάτοχοι εισοδημάτων προσπάθησαν να διατηρήσουν την αύξηση της αγοραστικής δύναμης παρ' όλη την επιβράδυνση της ανάπτυξης. Αυτό συνεχίστηκε και μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρί-

ση. Η αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων με ρυθμούς ταχύτερους από την αύξηση του Α.Ε.Π., υποδηλώνει την προτίμηση για κατανάλωση σε βάρος της επένδυσης. Με τον τρόπο αυτό, η αύξηση των προσωπικών εισοδημάτων, που είναι υπερβολική σε σχέση με το προϊόν που παράγεται, αυξάνει την ανεργία, μειώνει την επένδυση, διευρύνει το εξωτερικό έλλειμμα και παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη.

Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα επιδιώκει να διορθώσει τη μέχρι τώρα πορεία της οικονομίας μας. Να βάλει τον πληθωρισμό και τα ελλείμματα σε καθοδική τροχιά. Και το επιτυγχάνει παρά τις δυσμενείς αρχικές συνθήκες, παρά τις γνωστές χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες και στρεβλώσεις, παρά τις καταστροφολογίες και ανεύθυνες φημολογίες που τροφοδοτούν τις πληθωριστικές πιέσεις.

Τα δύο βασικά προβλήματα που το πρόγραμμα σταθεροποίησης είχε να αντιμετωπίσει ήταν ο πληθωρισμός και το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών. Για τον πληθωρισμό θέσαμε στόχο ποσοστό 16% από την αρχή ως το τέλος του 1986, σε σχέση με το 25% του 1985. Για το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών θέσαμε στόχο 1,7 δισ. δολάρια το 1986, έναντι ελλείμματος 3,3 δισ. δολαρίων του 1985.

Με βάση τα στοιχεία που έχουμε ως τώρα, φαίνεται πως είμαστε στην τροχιά που οδηγεί κοντά στους στόχους μας, τόσο σ' εκείνον του 16% για τον πληθωρισμό όσο και στο στόχο του 1,7 δισ. δολαρίων για το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και η μείωση των ελλειμμάτων κατά το 1986 έγινε χωρίς αύξηση της ανεργίας (αντίθετα, με μικρή μείωση) και με αύξηση του Α.Ε.Π. κατά μισή περίπου ποσοστιαία μονάδα.

Οι όποιες προσαρμογές επέλθουν με τα στοιχεία των τελευταίων μηνών του χρόνου, δεν θα αλλάξουν την εικόνα σε σημαντικό βαθμό. Μπορούμε λοιπόν πολύ συνοπτικά να διαπιστώσουμε, ότι πραγματοποιήσαμε το πρώτο βήμα για τη σταθεροποίηση. Χρειάζεται βέβαια ακόμη επίμονη προσπάθεια για αρκετό καιρό. Προσπάθεια, η οποία θα έχει κόστος και απαιτεί θυσίες. Γιατί η σταθεροποίηση εξ ορισμού συνεπάγεται μείωση της εγχώριας ζήτησης και πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, δηλαδή ανάσχεση στη βελτίωση των εισοδημάτων. Επιδίωξή μας είναι μέσω της δημοσιονομικής εισοδηματικής και συναλλαγματικής πολιτικής να συμμετάσχουν στην αναγκαία προσφορά όλες οι κοινωνικές τάξεις. Νομίζω ότι και την επιδίωξή μας αυτή πλησιάσαμε, αν και δεν αρνούμαστε ότι υπάρχουν βέβαια περιθώρια σημαντικών βελτιώσεων.

Το βήμα που πραγματοποιήσαμε δεν ήταν εύκολο. Γιατί δεν συνάντησε μόνο αντικειμενικές δυσκολίες. Συνοδεύτηκε και από μία συστηματική καταστροφολογία. Υπάρχει πλήθος παραδειγμάτων. Θα σταθώ σε μερικά:

Στις 11.6.86 κύριος τίτλος της «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ» – και ως γνωστό η «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» είναι η περισσότερο συγκρατημένη από τις αντιπολιτευτικές εφημερίδες – ήταν: «Αποτυγχάνουν τα μέτρα για τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας. Πιθανόν η Κυβέρνηση να επισπεύσει την εφαρμογή νέου περιοριστικού προγράμματος».

Στις 18.6.86 ο κ. Μητσοτάκης, μας πληροφορεί ότι ο πληθωρισμός σε ετήσια βάση θα φτάσει το 23% και το έλλειμμα του ισοζυγίου τα 2,8 δισ. δολάρια.

Στις 20.6.86, η «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», μας πληροφορούσε και πάλι, ότι «σε πλήρη αποτυχία οδηγούνται τα μέτρα για την οικονομία».

Στις 29.6.86, από την «αριστερά», μας πληροφορούσαν «γιατί απειλείται με κατάρρευση η ελληνική οικονομία» και ποια ήταν «τα πέντε μοιραία λάθη» της Κυβέρνησης.

Στις 4 Σεπτεμβρίου η Ν.Δ. σε ανακοίνωσή της ρωτούσε ανήσυχη: «Τι θα κάνετε με τη δραχμή; Υπάρχει ενδεχόμενο νέας υποτίμησης;». Ο κ. Μητσοτάκης διαπίστωνε την ίδια εποχή ότι «φαλιρίζουμε». Γιατί «κινδυνεύουμε να μη βρούμε πλέον δάνειο αύριο», γιατί «η δυνατότητα δανεισμού της Ελλάδας έχει μειωθεί», γιατί «δεν έχουμε ούτε για εισαγωγές 3 εβδομάδων συνάλλαγμα».

Θα αναφέρω, τέλος, και τις προβλέψεις της Ν.Δ. για την εξέλιξη της οικονομίας, όπως δόθηκαν στη δημοσιότητα στις 3 Απριλίου από τον κ. Παλαιοκρασσά: Αύξηση τιμών σε ετήσια βάση 18%, ανεργία 450.000, έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών 2,8 δισ. δολάρια, Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν -2,0%.

Τίποτε από αυτά δεν επαληθεύτηκε.

Οι προβλέψεις αυτές και τα σχόλια της Ν.Δ. ένα επιβεβαιώνουν: ότι η Ν.Δ. δεν κάνει προβλέψεις για να επισημάνει εξελίξεις και να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων. Οι προβλέψεις έχουν σχεδόν αποκλειστικά στόχο την κινδυνολογία, τη δημιουργία κλίματος πανικού, τη με κάθε τρόπο παρεμπόδιση της κυβερνητικής πολιτικής, ακόμη και σε βάρος του τόπου. Φέρουν τη σφραγίδα της προκατάληψης.

Έχω και άλλοτε τονίσει, ότι οι προβλέψεις μας αποτελούν και πολιτικούς στόχους. Δείχνουν τις κατευθύνσεις προς τις οποίες πρέπει να εργαστούμε και δεν αποτελούν αποτελέσματα μετρήσεων σε πειραματικό εργαστήριο. Η οικονομική πολιτική δεν ασκείται υπό συνθήκες πειραματικού εργαστηρίου. Και με τον καλύτερο δυνατό σχεδιασμό, θα προκύπτουν αποκλίσεις από τους στόχους, ακόμα και όταν δεν παρεμβαίνουν εξωγενή γεγονότα. Το κρίσιμο κριτήριο καλής και αποφασιστικής μακροοικονομικής διαχείρισης δεν είναι το ότι δεν υπάρχουν αποκλίσεις από την τροχιά που οδηγεί στους καθορισμένους στόχους, αλλά το ότι οι αποκλίσεις αντιμετωπίζονται με αποφασιστικές διορθωτικές ενέργειες, χωρίς καθυστερήσεις.

Κριτική του σταθεροποιητικού προγράμματος, στηριγμένη στις διακυμάνσεις του α' μεγέθους σήμερα και της β' μεταβλητής αύριο, όπως συχνά και επίμονα γίνεται από την αντιπολίτευση, δεν είναι σοβαρή. Γιατί δεν λαμβάνει υπόψη την αναγκαιότητα του προγράμματος, τις επιδιώξεις του, τα μέσα πολιτικής για την επίτευξη των στό-

χων του, τους εξωγενείς παράγοντες, την τοποθέτησή του στη δυναμική διαδικασία υγιούς ανάπτυξης μέσα σ' ένα πλαίσιο με αιτιώδεις σχέσεις. Δεν δίνει, τέλος, σημασία στη συνέπεια της συγκυριακής πολιτικής σε σχέση με τους στόχους.

Το συμφέρον της χώρας απαιτεί η συζήτηση για την οικονομία να γίνεται όσο το δυνατόν πιο νηφάλια όχι για να επωφεληθούμε από την ευκαιρία και να αποκομίσουμε κομματικά οφέλη, αλλά για να συνειδητοποιήσει ο λαός το πρόβλημα, να γίνουν κατανοητές οι δυνατές εναλλακτικές λύσεις, να έχουν την ευχέρεια οι Έλληνες να επιλέξουν με γνώση, να ξέρουν τι σημαίνει κάθε επιλογή. Αν δεν γίνει αυτό, τότε παρεμποδίζουμε, καθυστερούμε και ίσως ματαιώνουμε την προσπάθεια για ανάπτυξη, για εκσυγχρονισμό, για κινητοποίηση όλων μας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

II. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟ 1986

Οι κυριότερες οικονομικές εξελίξεις που χαρακτηρίζουν το 1986 είναι η σημαντική μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, παράλληλα με τη βαθμιαία υποχώρηση του πληθωρισμού. Θα αναφερθώ σε μερικές από τις σημαντικότερες εξελίξεις των μακροοικονομικών μεγεθών:

1. Εξωτερικές συναλλαγές

Βασικός στόχος του σταθεροποιητικού προγράμματος ήταν ο δραστικός περιορισμός του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το έλλειμμα αναμένεται ότι θα διαμορφωθεί γύρω στο 1,8 δισ. δολάρια, έναντι στόχου 1,7 δισ. δολάρια.

Η αξιολόγηση του αποτελέσματος γίνεται δύσκολη, από το γεγονός ότι η συνηθισμένη μονάδα υπολογισμού –το δολάριο– υποτιμήθηκε σημαντικά. Αυτό σημαίνει, ότι ο στόχος του 1,7 δισ. σε τρέχοντα δολάρια είναι **στην πραγματικότητα** σημαντικά πιο φιλόδοξος από το στόχο του 1,7 δισ. σε δολάρια του Οκτωβρίου 1985, όταν ανακοινώθηκε το πρόγραμμα σταθεροποίησης. Για να κατανοηθεί το πρόβλημα του υποτιμημένου δολαρίου, ο πλέον αποδεκτός τρόπος είναι να εκφράζονται όλα τα μεγέθη ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.).

Όταν προετοιμαζόταν το πρόγραμμα σταθεροποίησης, υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών μέχρι τον Ιούλιο του 1985. Σ' αυτή τη βάση αναμενόταν, ότι το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών για όλο

το 1985 θα ήταν 2,8 δισ. δολάρια ή 8% του Α.Ε.Π. και ο στόχος του ελλείμματος του 1,7 δισ. δολαρίων για το 1986 αντιπροσώπευε τότε ένα 5% του Α.Ε.Π. Με άλλα λόγια, το πρόγραμμα αποσκοπούσε στη βελτίωση των τρεχουσών συναλλαγών κατά 3% του Α.Ε.Π.

Τελικά, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών του 1985 αποδείχθηκε πολύ χειρότερο απ' ό,τι αναμενόταν: 3,3 δισ. δολάρια ή 10% του Α.Ε.Π. Αν το 1986 επιτύχουμε έλλειμα 1,8 δισ. δολάρια, αυτό θα αντιπροσωπεύει μόνο 4,5% του Α.Ε.Π., γιατί το δολάριο υποτιμήθηκε εν τω μεταξύ. Έτσι η βελτίωση που θα έχουμε επιτύχει θα ανέλθει σε 5½ ποσοστιαίες μονάδες του Α.Ε.Π. (η διαφορά μεταξύ 10% το 1985 και 4,5% το 1986), αντί για 3 μονάδες που αρχικά είχαμε σχεδιάσει. Αυτό αποτελεί σχεδόν διπλασιασμό εκείνου που αρχικά είχαμε επιδιώξει. Βέβαια μας βοήθησαν εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι στο σύνολό τους ήταν πολύ ευνοϊκοί.

Ο κυριότερος εξωγενής παράγοντας που επηρέασε ευνοϊκά το ισοζύγιο πληρωμών το 1986 ήταν η μεγάλη **κάμψη των τιμών του αργού πετρελαίου**. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, το έλλειμμα του ισοζυγίου καυσίμων θα φτάσει τα 1.150 εκατ. δολ., έναντι 2.354 εκατ. δολ. το 1985, δηλαδή θα μειωθεί κατά 1.200 εκατ. δολ. περίπου.

Η προηγούμενη εκτίμηση για την ευνοϊκή επίδραση της κάμψης των τιμών του πετρελαίου στο ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών είναι ακαθάριστη, γιατί η **κάμψη των συναλλαγματικών εισπράξεων των πετρελαιοεξαγωγικών χωρών επηρέασε αρνητικά τις ελληνικές εξαγωγές στις χώρες αυτές**. Από τα αναλυτικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος προκύπτει, ότι στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 1986 οι συναλλαγματικές εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών στις χώρες του ΟΡΕC μειώθηκαν κατά 35,2% και στην ΕΣΣΔ κατά 38,1%. Για την εκτίμηση της απώλειας των συναλλαγματικών εισπράξεων γίνεται η υπόθεση ότι, αν δεν είχε μειωθεί η τιμή του αργού πετρελαίου, οι ελληνικές εξαγωγές στις πετρελαιοεξαγωγικές χώρες θα αυξάνονταν με τον ίδιο ρυθμό όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Με βάση την υπόθεση αυτή, εκτιμάται απώλεια 250 εκατ. δολ. περίπου.

Άλλοι έκτακτοι παράγοντες που επηρέασαν το ελληνικό ισοζύγιο πληρωμών ήταν το πυρηνικό ατύχημα στο Τσερνομπίλ και η πολύ μεγάλη κάμψη των αφίξεων των Αμερικανών τουριστών.

Για να κλείσω το σημείο, αναφέρω ότι, το σύνολο των εξωγενών παραγόντων εκτιμούμε ότι ευθύνεται για μία βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κατά 1,5-2% του Α.Ε.Π. Αν αφαιρέσουμε το ποσοστό αυτό από τη βελτίωση που πράγματι επιτεύχθηκε (5½% περίπου), τότε διαπιστώνουμε ότι το σταθεροποιητικό πρόγραμμα οδήγησε σε μία βελτίωση σύμφωνα με εκείνη που αρχικά σχεδιάστηκε.

Τα αποτελέσματα το χρόνο που έρχεται θα είναι ακόμη θετικότερα. Στον τομέα του ισοζυγίου πληρωμών συγκεκριμένα, είναι γνωστό ότι η πρόοδος είναι κατά κανόνα βραδεία, τα αποτελέσματα οικονομικών μέτρων

δεν εμφανίζονται γρήγορα. Ένα εντυπωσιακό παράδειγμα αυτού είναι οι Η.Π.Α., όπου η μεγάλη υποτίμηση του δολαρίου, που άρχισε πριν είκοσι μήνες, μόλις τώρα άρχισε να αντικατοπτρίζεται σε βελτίωση του εμπορικού της ισοζυγίου.

2. Τιμές - Απασχόληση - Ανταγωνιστικότητα

Η εξέλιξη των τιμών στο 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου (16%) ήταν ικανοποιητική. Το αποτέλεσμα θα ήταν περισσότερο ικανοποιητικό, εάν στο δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου δεν είχαν εκδηλωθεί αυξητικές τάσεις. Η εξέλιξη του κόστους εργασίας μέσα στο 1986, παράλληλα με τη διαμόρφωση των τιμών των εισαγομένων στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τις τάσεις αυτές. Η κύρια αιτία τους είναι η προσπάθεια της αγοράς να πραγματοποιήσει ανατιμήσεις ενόψει της επιβολής του Φ.Π.Α. από 1.1.87, για να εξουδετερώσει πιθανές επιπτώσεις τους στα κέρδη.

Με τα δεδομένα αυτά η Κυβέρνηση, όπως ξέρετε, προχώρησε στην έκδοση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου, σύμφωνα με την οποία αποφασίστηκε το πάγωμα των τιμών για το διάστημα από 4.11.86 μέχρι 31.1.87.

Το πάγωμα των τιμών βοήθησε στην πραγματοποίηση του στόχου. Απέτρεψε την αυξητική επιρροή των διαταράξεων που συνοδεύουν την εφαρμογή του Φ.Π.Α. Σημειωτέον, ότι γι' αυτό το λόγο και άλλες χώρες επέβαλαν πάγωμα τιμών στην προ της εφαρμογής του Φ.Π.Α. φάση. Αλλά **μακροχρόνια** η προ της εφαρμογής του Φ.Π.Α. διατάραξη είναι μεταβατικό φαινόμενο, και οι διακυμάνσεις τιμών που σχετίζονται με αυτή είναι επίσης μεταβατικό φαινόμενο, εκτός βέβαια από εκείνες τις αυξήσεις των τιμών που προκύπτουν από τη διάρθρωση των συντελεστών του Φ.Π.Α.

Πέρα από την ώθηση των τιμών που σχετίζονται με την εφαρμογή του Φ.Π.Α., πολύ λίγες αυξήσεις τιμών επρόκειτο να πραγματοποιηθούν στο διάστημα Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου. Σας υπενθυμίζω, ότι οι αυξήσεις τιμών στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, οι οποίες το 1985 έλαβαν χώρα προς το τέλος του χρόνου, φέτος έγιναν όλες τον Αύγουστο. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει τίποτε τεχνητό στο ότι ο πληθωρισμός κατέβηκε κοντά στο στόχο που είχε τεθεί. Με βάση τις προβλεπόμενες εξελίξεις, το Δεκέμβριο του 1986 ο πληθωρισμός θα τρέχει με ετήσιο ρυθμό γύρω στο 16,5%, έναντι στόχου 16% και πληθωρισμού 25% το Δεκέμβριο του 1985. Η μείωση αυτή του πληθωρισμού πρέπει να θεωρηθεί ουσιαστική, δεδομένου ότι επιτεύχθηκε σε μία περίοδο κατά την οποία απελευθερώθηκε από το καθεστώς αγορανομικού ελέγχου μεγάλος αριθμός προϊόντων. Η υποχώρηση σημειώθηκε επίσης, παρά το γεγονός ότι οι εγχώριες τιμές των υγρών καυσίμων παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε, ότι κατά τη διάρκεια του 1986 εκδηλώθηκαν όλες οι έμμεσες επιπτώσεις από την υποτίμηση της 11.10.85.

Με τα δεδομένα αυτά, η μείωση του πληθωρισμού κατά 8,5 ποσοστιαίες μονάδες περίπου, σε σύγκριση με το 1985, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για παραπέρα υποχώρηση του πληθωρισμού μέσα στο 1987. Είναι σημαντικό, ότι η επίτευξη με μικρές αποκλίσεις των στόχων του σταθεροποιητικού προγράμματος δεν συνοδεύτηκε με αύξηση, αλλά αντίθετα με ελαφρά μείωση του ποσοστού της ανεργίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ, το ποσοστό της ανεργίας για το 1986 ανέρχεται στο 7,5% του εργατικού δυναμικού, έναντι ποσοστού 7,8% το 1985 και 8,1% το 1984.

Σχετικά θα πρέπει να σημειωθεί, ότι στις ευρωπαϊκές χώρες του ΟΟΣΑ και την ΕΟΚ το μέσο ποσοστό ανεργίας έφτασε το 1985 και το 1986 γύρω στο 11,0% και 11,5%, αντίστοιχα.

Επιπλέον, παρά τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στη ζώνη του ΟΟΣΑ, δεν προβλέπεται ουσιαστική βελτίωση στην ανεργία. Στόχος των σταθεροποιητικών μέτρων είναι η προστασία της απασχόλησης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Τα μέτρα του Οκτωβρίου 1985 συνέβαλαν σημαντικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Ο ισχυρισμός που συχνά προβάλλεται, ότι η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων μας μειώνεται συνεχώς, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Για να διαπιστώσει κανείς ποια η πορεία της ανταγωνιστικότητας της χώρας, πρέπει απαραίτητα να λάβει υπόψη δύο παράγοντες: πρώτο, την εξέλιξη του κόστους εργασίας, και των τιμών γενικότερα, στην Ελλάδα και στις ανταγωνίστριες χώρες και, δεύτερο, την εξέλιξη της ισοτιμίας της δραχμής κατά μέσο όρο σε σχέση με τα αντίστοιχα νομίσματα.

Αν ληφθούν υπόψη οι δύο αυτοί παράγοντες, διαπιστώνεται – και σ' αυτό συμφωνούν και τα στοιχεία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – ότι η ανταγωνιστικότητα της χώρας κατά το 1986 ήταν και παρέμεινε σημαντικά βελτιωμένη έναντι των εμπορικών μας εταίρων. Συγκεκριμένα, οι τιμές αυξήθηκαν περισσότερο στην Ελλάδα, αλλά η ταυτόχρονη ελαφρά διολίσθηση της δραχμής υπερακόντισε τη διαφορά έτσι ώστε να έχουμε μικρότερη αύξηση των τιμών των προϊόντων μας, όταν εκφραστούν σε συνάλλαγμα.

Η πολιτική διαφύλαξης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων συνεχίζεται με συνέπεια και διαφάνεια. Επομένως, οποιαδήποτε αναφορά σε δήθεν διάβρωση της ανταγωνιστικότητας είναι αβάσιμη, δημιουργεί σύγχυση στον επιχειρηματικό κόσμο και ζημιώνει την οικονομία της χώρας.

Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι, σ' ένα σύστημα κυμαινόμενων ισοτιμιών, η συναλλαγματική μας πολιτική συνδέεται με τη σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία. Επομένως, όταν γίνεται λόγος για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, αναφερόμαστε σε βελτίωση κατά μέσο όρο. Σε εποχές έντονων διακυμάνσεων συναλλαγματικών ισοτιμιών διεθνώς, κάθε φορά που συμβαίνουν ανακατατάξεις μεταξύ των ισοτιμιών των κυριοτέρων

νομισμάτων, είναι φυσικό η ανταγωνιστικότητά μας να χειροτερεύει ως προς ορισμένες χώρες και να βελτιώνεται ως προς άλλες. Σημασία έχει η διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κατά μέσο όρο. Με δεδομένες τις αβεβαιότητες που επικρατούν στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος, η σύνδεση της συναλλαγματικής πολιτικής με ένα συγκεκριμένο νόμισμα θα μεγιστοποιούσε τους συναλλαγματικούς κινδύνους για μια μικρή ανοικτή οικονομία όπως η ελληνική.

Πρέπει να γίνει ξεκάθαρο, ότι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της διολίσθησης ή της υποτίμησης είναι μέτρο προσωρινού χαρακτήρα και δεν πρέπει να γίνεται συνεχής προσφυγή στο μέτρο αυτό, διότι σε τελική ανάλυση η διολίσθηση ή υποτίμηση προκαλούν πληθωριστικές πιέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους δημιουργούν προϋποθέσεις για νέα διολίσθηση ή υποτίμηση. Η ανταγωνιστικότητα μεσοπρόθεσμα μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση των συνθηκών προσφοράς.

Ας κλείσω τις παρατηρήσεις μου για το 1986, επαναλαμβάνοντας ότι έχουμε προσεγγίσει τους στόχους μας, χωρίς πτώση του Α.Ε.Π. και αύξηση της ανεργίας. Όπως γνωρίζετε, πολλά πακέτα μέτρων σταθεροποίησης σε άλλες χώρες είχαν αποτέλεσμα μια μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Αντίθετα, το δικό μας πακέτο μέτρων σχεδιάστηκε έτσι ώστε να κρατηθεί σχεδόν σταθερό το συνολικό επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας, όπως μετράται από το Α.Ε.Π., και να περιοριστεί κάθε αύξηση της ανεργίας στο επίπεδο εκείνο που προκύπτει από την τάση προς αύξηση της προσφοράς εργασίας. Το αποτέλεσμα διαγράφεται καλύτερο από το αναμενόμενο. Το Α.Ε.Π. είναι υψηλότερο κατά 0,5% περίπου, ενώ η ανεργία δεν αυξήθηκε καθόλου.

Βέβαια, δεν προχώρησαν όλα, όπως θα θέλαμε. Στάθηκε αναγκαίο να αντισταθμίσουμε την πτώση της τιμής του πετρελαίου με υψηλότερους έμμεσους φόρους, για να πραγματοποιήσουμε το στόχο μας για το έλλειμμα του δημόσιου τομέα. Στάθηκε επίσης αναγκαίο να περιορίσουμε σημαντικά τις τραπεζικές πιστώσεις στις αρχές του καλοκαιριού, για να μην παραβιάσουμε τη νομισματική πολιτική. Στάθηκε, τέλος, αναγκαίο να επιβάλουμε το προσωρινό πάγωμα των τιμών, για να κρατήσουμε υπό έλεγχο της παρενέργειες της εφαρμογής του Φ.Π.Α. Συνολικά όμως μπορούμε να εκφράσουμε συγκρατημένη ικανοποίηση για τα αποτελέσματα του προγράμματος το 1986.

III. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ 1987

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινείται, δρα και αναπτύσσεται μια χώρα επηρεάζει αποφασιστικά τις εσωτερικές οικονομικές εξελίξεις. Οι περιορισμοί του διεθνούς περιβάλλοντος είναι ακόμα πιο έντονοι, όταν πρόκειται για μια μικρή ανοικτή οικονομία όπως η ελληνική.

Οι χώρες του ΟΟΣΑ έχουν μπει σε φάση βραδείας αλλά σταθερής οικονομικής ανάπτυξης, με πολύ χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού. Η πραγματικότητα αυτή μας υποχρεώνει να δώσουμε πρωταρχική σημασία στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, προκειμένου να αποφύγουμε διορθωτικές παρεμβάσεις με συνεχείς διολισθήσεις ή υποτιμήσεις του εθνικού νομίσματος. Πρέπει να μπορούμε όσο γίνεται γρηγορότερα σε μία φάση ανάκαμψης, διότι στην αντίθετη περίπτωση το τεχνολογικό χάσμα μεταξύ της χώρας μας και των ανταγωνιστριών χωρών θα διευρύνεται, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας.

Είναι γνωστό, ότι επενδύσεις και σύγχρονη τεχνολογία αλληλοεξαρτώνται και ότι για να μπορέσουμε να κερδίσουμε μια καλύτερη θέση στη διεθνή αγορά, θα πρέπει να αυξήσουμε το μερίδιο των επενδύσεων στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Η αύξηση των επενδύσεων θα αποτελεί μία πολύ πιο εύκολη υπόθεση απ' ό,τι σήμερα, εάν διορθωθούν οι ανισορροπίες που χαρακτηρίζουν την ελληνική οικονομία, εάν φτάσουμε στο σημείο, όπου:

- (α) Ο πληθωρισμός πλησιάσει το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ο.Κ.
- (β) Το έλλειμμα του δημόσιου τομέα, ως ποσοστό στο Α.Ε.Π., σταθεροποιηθεί σε μονοψήφιο αριθμό.
- (γ) Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι τόσο, ώστε να χρηματοδοτείται με την αυτόνομη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων (εξισορροποητικός δανεισμός μηδέν).

Οι παραπάνω κατευθύνσεις αποτελούν και τους βασικούς άξονες της οικονομικής μας πολιτικής για το 1987.

Πιο αναλυτικά

Οι στόχοι μας για το 1987 είναι:

- (1) Συγκράτηση της αύξησης του Δ.Τ.Κ. μεταξύ Δεκεμβρίου 1986 και Δεκεμβρίου 1987 στο 10%.
- (2) Μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στα 1.250, ώστε να πλησιάσουμε το ύψος της αυτόνομης εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό (1-1,2 δισ. δολάρια).

- (3) Μείωση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα, ως ποσοστό στο Α.Ε.Π., κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες, ώστε να απελευθερωθούν πόροι που θα μπορούν να διατεθούν για την επέκταση των εξαγωγών μας και την υποκατάσταση των εισαγωγών μας, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών.

Για την επιτυχία των παραπάνω στόχων, τα μέσα οικονομικής πολιτικής που θα χρησιμοποιήσουμε είναι:

- (α) Ο προς ψήφιση Προϋπολογισμός. Όπως αναπτύχθηκε διεξοδικά, ο Προϋπολογισμός συνεχίζει την προσπάθεια μείωσης των δαπανών, αύξησης των εσόδων και δικαιότερης κατανομής του φορολογικού βάρους.
- (β) Η ίδια εισοδηματική πολιτική που εφαρμόστηκε και κατά το 1986. Η συνέχιση της περιοριστικής εισοδηματικής πολιτικής είναι, παρ' όλο το κοινωνικό κόστος που συνεπάγεται, επιβεβλημένη. Κάθε αύξηση των χρηματικών εισοδημάτων σε υψηλότερο επίπεδο από εκείνο που έχει τεθεί ως στόχος για τον πληθωρισμό, θα επιδράσει αρνητικά τόσο στον πληθωρισμό –θα τον ενισχύσει– όσο και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών –θα αυξήσει το έλλειμμα. Η αύξηση θα επιβαρύνει το κόστος παραγωγής και στο βαθμό που αυτό θα διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνο των ανταγωνιστριών χωρών, όπως συνέβη στο παρελθόν, θα μатаιώσουμε την προσπάθεια για περισσότερες εξαγωγές και υποκατάσταση εισαγωγών.

Η εισοδηματική πολιτική θα πρέπει να συνεχιστεί έτσι ώστε να διατηρηθεί η αντιπληθωριστική φορά. Ο συνδυασμός της εισοδηματικής πολιτικής με τη συναλλαγματική πολιτική θα πρέπει να συνεχιστεί σε τρόπο ώστε να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας στο επίπεδο της 11ης Οκτωβρίου 1985 –ημερομηνία της υποτίμησης κατά 15%– και να δρέψουμε τα οφέλη της μεγαλύτερης ανταγωνιστικότητας, πολλά από τα οποία θα τα προσποριστούμε για πρώτη φορά το 1987. Ισχυρίζονται πολλοί, ότι οι μισθωτοί στη χώρα μας έχουν μικρή συμμετοχή στο κόστος των προϊόντων και στη διαμόρφωση των τιμών, άρα και ο έλεγχος των εισοδημάτων είναι χωρίς έννοια.

Αυτό είναι συγχρόνως ανακριβές και ελλιπές. Είναι ανακριβές, γιατί, ενώ μεν για μία επιχείρηση το άμεσο εργατικό κόστος μπορεί να είναι ένα σχετικά μικρό ποσοστό του συνόλου, το έμμεσο εργατικό κόστος που ενσωματώνεται στα αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζει η επιχείρηση για την παραγωγή της πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη. Η σημασία του εργατικού κόστους γίνεται τότε προφανής.

Είναι ελλιπές, γιατί παραβλέπει ότι άμεσα και άρρηκτα συνδεδεμένη με την εισοδηματική πολιτική είναι η συναλλαγματική πολιτική, η οποία καθορίζει το δραχμικό κόστος των εισαγομένων προϊόντων, καθώς επίσης και η πολιτική για τις τιμές των αγροτικών προϊόντων. Έμμεσα δε, είναι συνδεδεμένες με την εισοδηματική πολιτική και οι τιμές που οι ελεύθεροι επαγγελματίες χρεώνουν για τις υπηρεσίες τους, γιατί φυσικά δεν λειτουργούν στο κενό, στηρίζονται στη ζήτηση που αναπτύσσεται στην υπόλοιπη οικονομία.

Έτσι η εισοδηματική πολιτική είναι στο επίκεντρο ενός αλληλένδετου πλέγματος, που καλύπτει σχεδόν το σύνολο του κόστους της παραγωγής και εξασκεί δεσπόζουσα επιρροή τόσο στις τιμές στην εσωτερική αγορά όσο και στην ανταγωνιστικότητα στη διεθνή αγορά. Έλεγχος του πληθωρισμού είναι ανέφικτος, αν δεν επιδιώξουμε να σπάσουμε τη σπειροειδή σχέση μισθών-τιμών και με την εισοδηματική πολιτική.

- (γ) Συναλλαγματική πολιτική. Η συναλλαγματική πολιτική που ακολουθήθηκε από την υποτίμηση τον Οκτώβριο 1985 έχει σχεδόν απόλυτη διαφάνεια και βέβαια είναι διαφανέστερη απ' ό,τι ήταν προηγούμενες εποχές. Σχεδιάστηκε και εφαρμόζεται έτσι ώστε να είναι συνεπής προς το σκοπό της μείωσης του πληθωρισμού στον ετήσιο στόχο, ώστε να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας τουλάχιστο στο επίπεδο που επιτεύχθηκε με την υποτίμηση 15% τον Οκτώβριο 1985. Η ίδια πολιτική θα ακολουθηθεί το 1987. Ο σκοπός διατήρησης της ανταγωνιστικότητας απαιτεί διολίσθηση της δραχμής για να αντισταθμιστεί η ταχύτερη αύξηση του εργατικού κόστους στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις ανταγωνίστριες χώρες.
- (δ) Νομισματική και πιστωτική πολιτική. Η νομισματική πολιτική θα είναι συνεπής προς τους στόχους για τον πληθωρισμό και το ισοζύγιο πληρωμών, όπως φέτος, για να μην υπονομεύονται οι στόχοι από υπερβάλλουσα ζήτηση που τροφοδοτείται από τραπεζικές πιστώσεις. Η πιστωτική επέκταση δεν θα πρέπει να υπερβεί ποσοστό 11%.

Οι παραπάνω επιδιώξεις έχουν σχεδιαστεί με βάση ορισμένες υποθέσεις. Θα αναφέρω μόνο μερικές από αυτές: (1) η τιμή του πετρελαίου θα είναι κατά μέσο όρο 16 δολάρια ανά βαρέλι CIF, (2) η ισοτιμία του δολαρίου θα διατηρηθεί στα επίπεδα του Νοεμβρίου του 1986, έναντι των άλλων κυρίων νομισμάτων, (3) οι αγορές των χωρών στις οποίες εξάγουμε θα επεκταθούν κατά 2,5%, (4) η μακροπρόθεσμη πληθωριστική επίπτωση από την εφαρμογή του Φ.Π.Α. δεν θα είναι πολύ σημαντική.

Αυτές είναι υποθέσεις για εξελίξεις τις οποίες εμείς ελάχιστα μπορούμε να επηρεάσουμε. Οι υποθέσεις αυτές έγιναν με βάση τις καλύτερες δυνατές πληροφορίες που διαθέτουμε, αλλά, αν αποδειχθούν σημαντικά λανθασμένες, θα κάνουν την επίτευξη των στόχων μας πιο δύσκολη ή πιο εύκολη, ανάλογα με το εάν η απόκλιση των γεγονότων από τις υποθέσεις μας είναι δυσμενής ή ευμενής.

Το τονίζω αυτό, για να γίνει αντιληπτό ένα προφανές αλλά και βασικό σημείο, ότι η πορεία της οικονομίας προς τους καθορισμένους στόχους υπόκειται σε ισχυρές εξωγενείς επιδράσεις. Όταν κρίνει λοιπόν κανείς τις οικονομικές εξελίξεις, πρέπει να υπολογίζει σωστά το ρόλο των εξωγενών δυνάμεων.

IV. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Στη διάρκεια του 1986 έγινε σημαντική προσπάθεια για να προωθηθούν διαρθρωτικές αλλαγές, να εκσυγχρονιστεί ο παραγωγικός μηχανισμός και να υποβοηθηθεί η αναπτυξιακή διαδικασία. Θα αναφέρω ενδεικτικά ορισμένα παραδείγματα:

Στο τέλος του 1985 το θέμα των προβληματικών επιχειρήσεων έμοιαζε άλυτο. Σήμερα έχει ήδη καθοριστεί ποιες από τις επιχειρήσεις που είχαν υπαχθεί στον Ο.Α.Ε. θα συνεχίσουν να λειτουργούν, ποιες θα τεθούν υπό εκκαθάριση· έχει προχωρήσει τόσο η μετοχοποίηση των οφειλών των βιώσιμων όσο και η διαδικασία εκκαθάρισης όσων θα κλείσουν.

Στο τέλος του 1985 τα προβλήματα των δημοσίων επιχειρήσεων ήσαν αδιαφανή. Σήμερα υπάρχει εποπτεία και έλεγχος των βασικών οικονομικών μεγεθών των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, έχουν εντοπιστεί τα προβλήματα και διαγραφεί η διαδικασία εξυγίανσης των κυριοτέρων οργανισμών και επιχειρήσεων, που δημιουργούν το 95% των δανειακών αναγκών του τομέα.

Στο τέλος του 1985 υπήρχε σειρά αντικινήτρων στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Υπάρχουν και σήμερα πολλά, μερικά όμως έχουν αρθεί, όπως οι δεσμεύσεις στην κίνηση κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις, ή πρόκειται άμεσα να αρθούν, όπως η δυσμενέστερη φορολόγηση των επανεπενδυομένων έναντι των διανεμομένων κερδών.

Στο τέλος του 1985 τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα ήσαν σχέδια υπό επεξεργασία, με εξαίρεση το Μ.Ο.Π. Κρήτης. Σήμερα έχουν υποβληθεί το Πρόγραμμα Πληροφορικής και Προγράμματα που καλύπτουν ολόκληρη την Ελλάδα. Η διαδικασία έγκρισής τους από την Κοινότητα έχει προχωρήσει σημαντικά.

Στο τέλος του 1985 νέοι αναπτυξιακοί θεσμοί, όπως η χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) και η χρονομεριστική μίσθωση (time-sharing) αποτελούσαν σχέδια. Σήμερα έχουν καθιερωθεί με νόμους.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Προγραμματισμού συζήτησε στη διάρκεια του 1986 τόσο την αναπτυξιακή πολιτική στον τομέα της μεταποίησης όσο και την πολιτική απασχόλησης και αντιμετώπισης της ανεργίας. Τα συγκεκριμένα μέτρα που εξετάστηκαν βρίσκονται στο στάδιο εφαρμογής. Τα παραπάνω αποτελούν και απάντηση σε όσους ισχυρίζονται ότι η Κυβέρνηση αδιαφόρησε για αναπτυξιακά μέτρα και αναπτυξιακή διαδικασία. Η ανάπτυξη, που δεν γίνεται, αποτελεί κριτική χωρίς περιεχόμενο, όταν δεν προσδιορίζονται ποια αναπτυξιακά μέτρα θα έπρεπε να έχουν παρθεί ή δεν συγκεκριμενοποιείται η επιθυμητή αναπτυξιακή πολιτική.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η οικονομική μας πολιτική είναι πολιτική που θέλει να θέσει τη χώρα σε τροχιά αυτοδύναμης ανάπτυξης, να εξασφαλίσει μία μόνιμη αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη. Γιατί, στο βαθμό που θα διευρύνουμε τις οικονομικές δυνατότητες της χώρας, στο βαθμό που θα περιορίζουμε την εξάρτηση από οικονομικές συγκυρίες και τις εξελίξεις στις διεθνείς αγορές, θα μπορούμε να σχεδιάζουμε καλύτερα, να προωθούμε πιο αποφασιστικά τις εθνικές και κοινωνικές επιδιώξεις μας, θα μπορούμε να ασκούμε μία πολιτική που να ανταποκρίνεται στην αντίληψή μας για τη διαμόρφωση της κοινωνίας. Η πολιτική αυτή προϋποθέτει την αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής της χώρας, τη σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας.

Το 1986 προωθήσαμε τους στόχους μας αυτούς.

Τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η οικονομία μας είναι ακόμη σημαντικά και θα παραμείνουν σημαντικά. Γιατί η κρίση δεν οφείλεται στη συγκυρία, δεν οφείλεται σε λανθασμένους κυβερνητικούς χειρισμούς των τελευταίων ετών –όπως θέλει η Ν.Δ. να μας κάνει να πιστέψουμε. Οφείλεται στη στρεβλή ανάπτυξη δεκαετιών, σε διαρθρωτικές αδυναμίες. Τα προβλήματα όμως, όσο δύσκολα και αν είναι, δεν είναι αξεπέραστα. Μπορούν να λυθούν, αν δουλέψουμε με γνώση τους, με στόχο την ανάπτυξη, με σύστημα και συνέπεια, χωρίς ταλαντεύσεις και μικροπολιτικούς υπολογισμούς. Οι θυσίες και η προσφορά του λαού, και ιδίως των μισθωτών, έδειξαν ήδη το 1986 τα πρώτα αποτελέσματά τους. Θα συμβάλουν και το 1987 στην παραπέρα βελτίωση της κατάστασης. Ο Προϋπολογισμός του 1987 είναι ένα μέσο για να επιτύχουμε με πιο γρήγορα και αποτελεσματικά βήματα την οικονομική πρόοδο.